

Аккан чишишмәне туктатмый саклау кирәк

«Ләйсән» әдәби берләшмәсе утырышына беренче килеп керүем «Таң йолдызы» гәҗите редакциясендә булды: унлап кеше кемнендер язмасын тикшерәләр – күз ачып йомганчы шигырыне сүтеп бетерделәр. Минем басып торганны күреп, бер ханым (гәҗит редакторы Фирүзә Жамалетдинова икәнен белдем) утырырга урын күрсәтте. Аларны бераз тыңлагач, «болар барысы да «шигырь жене» кагылган кешеләр икән», – дип, шатланып уйлап күйдым. Соңыннан белүемчә, «Ләйсән» берләшмәсе эшен туктатмасын өчен, «Таң йолдызы»ның баш редакторы Ф. Жамалетдинова ләйсәнлеләрне үз янына жыеп алган икән.

Бу 1997 елның ноябрь ае иде. «Ләйсән» әдәби берләшмәсе кайбер сәбәпләр аркасында таркалгач, аңа сүнәргә бирмичә, шигырь сөючеләргә юл ачып, саклап кала алган Фирүзәгә бүген дә ихлас рәхмәтлебез. Исемдә калганча, без әле берничә ел «Таң йолдызы» гәҗите редакциясендә шигырь язу серләренә өйрәндек, һәм Фирүзә Жамалетдинова, җаен табып, шигырьләре безнең «Ләйсән»дә сайланганнарын шуши төзүчеләр гәҗитендә бастырып килде.

Берләшмәгә көчле, матур шигырьләр алыш килеп тә, шигырыне анлап-анлатып бирә алмаган башлап язучыларга нинди көчле дәресләр бирелгәнен күрсәтер өчен, берничә утырышның язмасын бирергә уйладым.

«11 ноябрь 1997 ел.

Утырышны Факил Сафин (Әмәк) алыш бара. Түгәрәккә килделәр:

Факил Әмәк, Энвәр Шәрипов, Ирек Диндаров, Мансур Сафин, Вахит Имамов, Ләйлә Фазлыева, Наилә Абдуллина, Сания Хәйретдинова, Сәвия Хәлиуллина, Равил Сабыр, Валентина Ибраһимова, Фәридә Шакирова.

Ф. Сафин: «Узган очрашуда без Мөхәммәдъяр иҗатының үзенчәлегенә тукталдык. Бүген без шигърияттә кыскacha гына нинди жанрлар куллану мөмкинлеге бар икәнен санап китәбез:

газэлләр – мисал өчен Эхмәт Ясәви иҗатын алырга була – эчке ритм, эчке монға әһәмият бирегез. Кол Шәриф, Тукай, Илдар Юзеев;

касыйдә жанры – авыр форма, мисал итеп, Сәеф Сарай иҗаты – 14 гасыр «Тан» касыйдәсе – сатирик касыйдә «Мостафа»;

робагый – 4 юлдан торган шигырь, төрле юлы рифмалаша;

мөраббәгъ – робагайның бер формасы (Рәдиф Гаташның робагайлары көчле – укырга кирәк!);

фәрд – кыска шигырь – ике юл яки өч, ин күбе – 4 юл;

хәфи – 1 юллык шигырь. Равил Фәйзулин мисалында: «Жил бик тиз актарды әкият китапларын»;

туюк формасы – 4 юллык.

Фәридә Шакирова шигырьләрен тикшергәндә әйтеплән фикерләр һәркайсыбызга да кагыла, шигырьләр өстендей күп эшләргә кирәк. Икенче очрашуга өлкәнрәк язучыларны чакырып, аларның бай тәжрибәләре белән танышырыз».

Бу елларда безгә берләшмәгә килгән Чаллының өлкән язучылары Фәү-

зия Бәйрәмова, Айдар Хәлим, Вахит Имамов, Рәшид Бәшәр, Факил Сафин h.b. шигърият һәм чәчмә әсәрләр серләрен ачтылар, башлап язучыларга ижат өөрмәсенә юл құрсәттеләр. Мисал өчен Айдар Хәлим 1998 елның 26 нчы маенда болай дип киңәш биргән: «Әнкәй» темасы – изге тема – уйламыйча, саксыз тотынмагыз, ачып бетерә алмау куркынычы бар».

Фәүзия Бәйрәмова безгә әдәби теорияне нықладап өйрәнергә һәм тематик кабатлаулардан китәргә, Хатип Госман, Ибраһим Нуруллинның әдәбият дәресләрен өйрәнергә киңәш итте.

Факил Сафин «Ләйсән» берләшмәсендеги күлгүнде алғач, һәрберебезнең ижатына аерым тұкталып, кайсы шагыйрьләрнең ижатын өйрәнергә, эзләнергә кирәген киңәш итә иде. Мисал өчен, «микропоэтика Илсөяр Ихсанова ижатына хас («бу карларны син жибәрден мәллә, мин өзелеп янғыр көткәндә...»)», – диде.

Макропоэтика – бераз тупасрак, ир-ат поэзиясендеги хас, – дип аңлатты.

Факил Сафин безгә аңлаткан шигърият терминнарын санап китәм: дилемма – шигырьнең әчтәлеге каршылыклы булуы; автогонлық – туры мәгънә бирың (аннан качарга кирәк!); метогонлық – күчерелмә мәгънә бирың. Иллюзор яки ераклашкан ритм бар h.b.

Түгәрекнең кайбер утырышында яңа яза башлаганнарны құктә очып барғанда жиргә төшерү дә була иде. Һәм киңәшләр: шигырьдә мәгънә киңлекке, фикер булуы кирәк; язганда сүзләрнең бер-берсенә бәйләнешен тикшереп барырга кирәк, чөнки сүзләр дөрес кулланылмаса, шигырьдә хисләрнең үсеш дәрәжесе югала, ритмик бөтенлеккә

омтылырга кирәк; фикер әйтеп беткән дип уйлама, шигърияттә һәркем үз фикерен үзенчә әйтә алырга тиеш; прозаизмнан качарга кирәк! Уқығызы: Ренат Харис, Рәдиғ Гаташ, Рәстәм Мингалимов, Равил Фәйзуллин, Роберт Миндуллин, Ркаил Зәйдулла, Ләис һәм Фәис Зөлкарнәйләр, Барый Ислам h.b.

Күргәнегезчә, ул еллардагы «Ләйсән» гә йөргән кешегә начар шигырь язарга урын калдырмаганнар. Ижатка чумган һәрбербезгә канат куйганнар.

Вахит Имамов безгә житкергән статистика мәгълүматынан соң, шаккатып, ил һәм милләт турында фикер алыштык: статистика буенча 1 мең яңу-дигә – 300 югары белемле, 1 мең руска – 24 кеше, 1 мең татарга – 13 кеше генә туры килә. Ә хәзер мондый мәгълүмат бармы? Ул мәгълүмат «Ләйсән» леләргә житкереләме?

Шигырьләребезне тикшергәндә, һәр уңышлы табышка бәя бирәләр иде: Рәшид Бәшәр киңәш итеп «метафорасызы» шигърият юк, ул эстетик яңалық өсти, шигырьнең юл арасында мәгънә булырга тиеш h.b.

1997-2000 ел язмаларында менә шулар сакланған.

Күрүебезчә, безнең шигырьдә күренгән һәр матурлықның әдәбиятта ничек аталуын аңлатса барғаннар.

«Ләйсән» гә йөреп, ижат серләренә төшенгәннәрнең күбесе бүген саллы-саллы шигырьләр, повестьлар язып, китаплар бастырылар, үз укучыларын таптылар.

Бүгенге «Ләйсән» нәргә теләгем: ижат кешене яктылыкка, үсүгә илтә икән – аккан чишмәне тұктатмый саклау кирәк.